

О. М. Остапенко, к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто особливості діючих моделей страхування сільськогосподарських ризиків в зарубіжних країнах та визначено їх основні переваги і недоліки.

Ключові слова: страхування, сільськогосподарські ризики, моделі страхування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сільське господарство займає провідне місце в економіках будь-яких країн, ефективний розвиток якого в сучасних умовах господарювання забезпечує страхування. Даний інструмент стабілізації галузі слугує імпульсом для подальшого нарощення економічного потенціалу країн через розвиток аграрної галузі, зокрема. Крім того, в умовах інтеграції України у світову спільноту через налагодження та узгодження системи міжнародних зв'язків, виникає необхідність формування дієвого вітчизняного страхового ринку, зокрема у аграрній сфері, з урахуванням світового досвіду.

Тож, одним із пріоритетних напрямів розвитку сільського господарства в Україні має стати поширення страхування ризиків аграріїв через адаптування або розробку з урахуванням зарубіжного досвіду їх страхування (моделей страхових систем та страхових програм щодо підтримки галузі) відповідного теоретико-методологічного апарату, з метою удосконалення та розвитку страхування агроризиків в нашій країні.

Однак, запозичуючи закордонний досвід здійснення страхування сільськогосподарських ризиків, необхідно пам'ятати про те, що його переваги для одних країн, можуть обернутися для інших в недоліки та викликати диспропорції на ринку страхування у сільському господарстві. Тому, відповідні запозичення мають узгоджуватися з середовищем тієї країни, в якій відбуваються такі впливання через врахування її досвіду та шляхом доповнення одне одного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Так, у різні періоди розгляду питання залучення зарубіжного досвіду організації здійснення страхування сільськогосподарських ризиків присвятили свої праці такі вчені, як В. Базилевич, О. Гудзь, М. Дем'яненко, Р. Колібаба, Г. Минкіна, М. Мних, С. Навроцький, С. Осадець, П. Саблук, В. Серебровський, А. Таркуцяк, Р. Шинкаренко, А. Шолойко, Р. Юлдашев, В. Якубович, В. Д. Нагорний, Э. Энгерт, Н. Г. Адамчук, А. Є. Кореневський та інші. Разом з тим, не зважаючи на значний доробок згаданих вчених, потребує подальшого дослідження питання можливості залучення до вітчизняної практики страхування сільськогосподарських ризиків позитивних елементів їх страхування в зарубіжних країнах з урахуванням національних обставин господарювання.

Постановка цілей. Висвітлення особливостей існуючих моделей страхування сільськогосподарських товаровиробників в зарубіжних країнах, з'ясування основних їх переваг та недоліків.

Виклад основного матеріалу. Поєднання вітчизняного досвіду страхування аграрних підприємств з зарубіжним, породжує феномен досконалості захисту у сільському господарстві країни з властивими йому атрибутами – поліпшення якості страхових послуг, розширення асортименту страхових продуктів, покращення та зміцнення стосунків між постачальником страхових послуг – страховою компанією, страхувальниками – сільськогосподарськими підприємствами, державою та іншими учасниками.

Тому, для початку, доцільним є необхідність проаналізувати показники розвитку аграрного страхування у провідних країнах світу (табл. 1).

Таблиця 1

Взаємозв'язок державної підтримки і страхування*

Країна	Рівень державної підтримки, %	Частка застрахованих підприємств	Кількість страхових компаній, що працюють на ринку агрострахування
США	45	50 % сільськогосподарських товаровиробників; 70 % сільськогосподарських угідь.	17
Канада	50	60 % сільськогосподарських товаровиробників; 59 % сільськогосподарських угідь.	59
Іспанія	72	70 % сільськогосподарських товаровиробників; 90 % сільськогосподарських угідь; 70 % тварин.	1
Франція	Дуже низький рівень підтримки, по окремих культурах	-	14
Росія	50	Менше 25 % сільськогосподарських угідь	69

*Джерело: [1]

Аналіз даних, наведених в табл. 1, дозволяє виділити лідера із захисту сільськогосподарських товаровиробників на світовому ринку аграрного

страхування – Італію. Для досягнення високого рівня захисту аграріїв від різного роду ризиків, у країні існує достатнє їх забезпечення державни-

ми фінансовими ресурсами субсидованого характеру - рівень державної підтримки становить 72 %, що на 27 % більше ніж у США країни-еталона у страхуванні сільськогосподарських товаровиробників з державною підтримкою. До того ж в даній країні представлено дві групи об'єктів страхування: сільськогосподарські культури та тварини, тоді як в інших країнах, найбільшу питому вагу займає на аграрному страховому ринку захист сільськогосподарської продукції рослинницької галузі.

Важливо також враховувати кількість страхових компаній, що надають страхові послуги страхувальникам, оскільки вони слугують важливим фактором забезпечення сільськогосподарських товаровиробників достатніми, якісними страховими продуктами. Так, найбільша кількість страхових компаній в сегменті аграрного страхування зосереджена у Росії (69 компаній) та Канаді (59). В Іспанія саме найменше зосереджено страхових компаній (1 од.).

Отже, ситуація, що склалася на світовому ринку страхування аграрних ризиків наочно продемонструвала належний рівень їх страхування, підтвердженням чого виступає інформація про

частку застрахованих сільськогосподарських товаровиробників.

Частка сільськогосподарських підприємств, що уклали договори зі страхування власних ризиків у США склала 50 % від загальної кількості, 60 % сільськогосподарських товаровиробників застраховано у Канаді та 70 % застраховано аграріїв у Іспанії. Росія має найменший рівень застрахованих суб'єктів господарювання у сільському господарстві – менше 25 %.

Відсутність єдиної статистики і непоінформованість, непрозорість світового ринку аграрного страхування не дозволяє провести поглиблений його аналіз. Тож, вирішення питання поінформованості є досить актуальним на етапі створення надійної системи інформаційно-консультаційного обслуговування підприємств АПК.

Крім того, вихід на більш високий рівень розвитку ринку агрострахування передбачає досягнення дворівневої цілі: підвищення активності страхувальників, через що буде збільшено обсяг зібраних премій країнами, та забезпечення виплат постачальниками страхових послуг вчасних та в повному обсязі страхових виплат (табл. 2).

Таблиця 2

Стан світового ринку страхування сільськогосподарських товаровиробників*

Країна	Оціночна страхова премія	% від загального портфеля, \$ США
США	4600000000	57,500%
Канада	900000000	11,250%
Іспанія	550000000	6,875%
Італія	350000000	4,375%
Франція	300000000	3,750%
Німеччина	200000000	2,500%
Південна Африка	100000000	1,250%
Австралія / Нова Зеландія	100000000	1,250%
Китай	80000000	1,000%
Південна Корея	60000000	0,750%
Всього:	7240000000	90,50%

*Джерело:[2]

Обсяг отриманих постачальниками страхових послуг страхових премій від сільськогосподарських товаровиробників в розрізі провідних країн світу (табл. 2) показує, що основна їх частина припадає на США (57,500 %). Розмір зібраних премій кожною країною залежить від їх національної системи страхування, яка реалізується: чи то виключно через державне регулювання (американська модель), чи то приватним страхуванням (європейська модель), чи то система, яка ґрунтується на співфінансуванні (змішана модель).

Як і будь-яка сфера бізнесу, кожна модель страхування в сільському господарстві має свої особливості, переваги та недоліки у порівнянні з одною з одною. Перераховані моделі страхування у аграрному секторі, що існують на даний момент часу, є відображенням форм і методів конкретного ведення страхової справи по захисту сільськогосподарських підприємств в економіках відповідних країн. Розглянемо особливості кожної.

Американська модель передбачає залучення до страхування аграріїв держави через надання субсидій нею на сплату частини страхових премій, фактично сплачених страхувальниками, забезпечуючи тим самим, здешевлення вартості страхових послуг для останніх, та поширення страхування серед них. Підтвердженням активності страхувальників є збільшення кількості укладених договорів зі страховими компаніями.

Механізм функціонування американської моделі страхування аграріїв наведено на рис. 1.

Стандартний обсяг відшкодування державою частини сплачених страхових премій страхувальниками за функціонування даної моделі є фінансування нею 50 % вартості послуги страхування. Проте, адміністратори існуючої системи диференційовано підходять до субсидування премій. Прикладом є Канада, Іспанія та США, котрі на окремі, значущі для країни види культур, фруктів, сільськогосподарських тварин збільшують обсяги субсидування від 60 до 80 %. А інші, менш стра-

тегічно значущі субсидуються тільки на рівні 30– | 40 %.

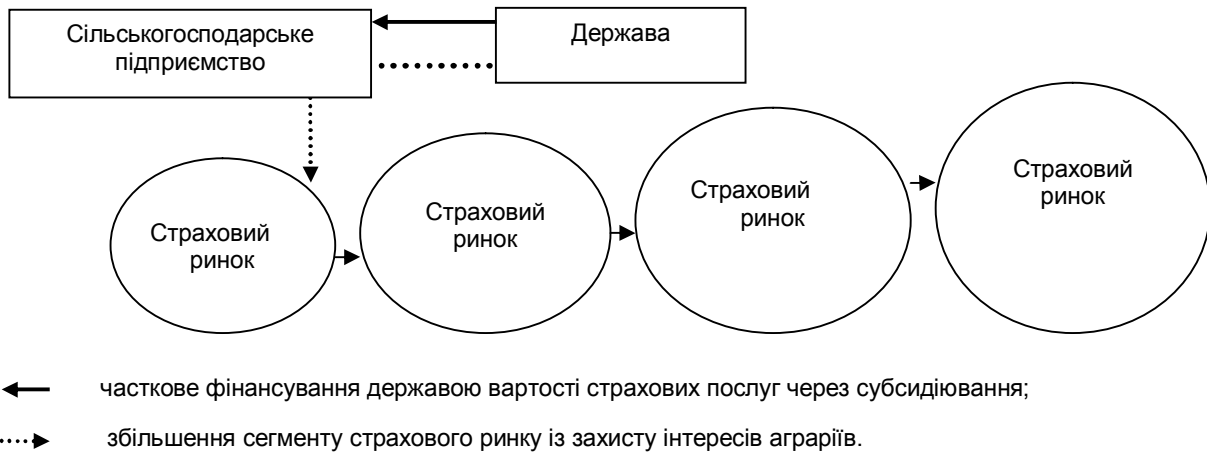

Рис. 1. Схема відносин за американської моделі страхування ризиків аграріїв*

*Джерело: розробка автора.

Можна сказати, що у таких країнах система страхування сільськогосподарських підприємств є спрощеною: складається з загальнодержавних фінансів і є дещо примітивною (не всі її складові елементи достатньо розвинені). Тож, американська модель, хоча зовні і є найбільш простою, проте в цілому організована так, що потребує значного державного впливу. Поширення серед перерахованих країн даної моделі зумовлене тим, що вони лежать у межах однієї геополітичної й історико-культурної формації.

Недоліком американської моделі страхування ризиків у сільському господарстві можна вважати високі адміністративні витрати держави та складність контролю загрози зниження мотивації страхувальника до уникання та запобігання настанню ризику, через що може зрости вірогідність понесення збитків [3].

Європейська модель, представниками якої є Великобританія, Німеччина – відображає приватний сектор страхування у сільському господарстві (рис. 2).

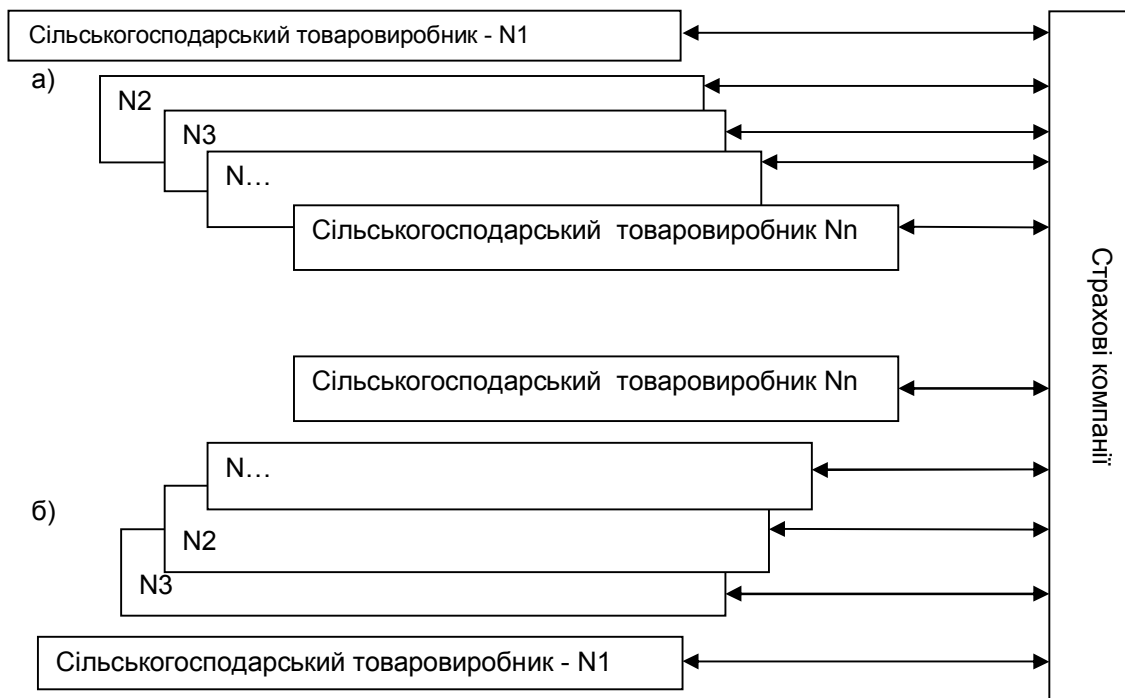

Рис. 2. Схема відносин за європейської моделі страхування ризиків аграріїв

Джерело: розробка автора.

Особливістю даної моделі є обмеженість втручання держави у страхову діяльність страхових компаній, через що 100 %-ву вартість страхової послуги забезпечують сільськогосподарські

товаровиробники. Іншими словами, не відбувається здешевлення вартості страхових послуг як за американської моделі.

Серед недоліків можна назвати незахищеність

ність страхувальників та обмежені можливості розвитку системи, через що може відбуватися зниження активності страхувальників на страховому ринку [3].

Іншими словами така модель страхування характеризується стадією формування, удосконалення окремих складових елементів страхового ринку.

Змішану модель страхування аграріїв можна вважати завершеною, проте у межах окремих держав вона здатна відрізнятись. Дана модель долає зазначені вади двох моделей та зближує їх між собою через досягнення згоди між страховиками, страхувальниками та державною адмініст-

рацією. Страхування є добровільним, покриття ризиків в системі забезпечують приватні страхові компанії на основі солідарної відповідальності (співстрахування).

Держава підтримує, контролює та розвиває систему і включає надання прямої державної підтримки у випадку настання катастрофічних ризиків. Страхувальники, через свої об'єднання, беруть активну участь у прийнятті рішень з питань аграрного страхування [3].

Отже, за такої системи страхування, кожен учасник відносин виступає самостійним її елементом, проте така самостійність є відносною в межах страхового середовища (рис. 3).

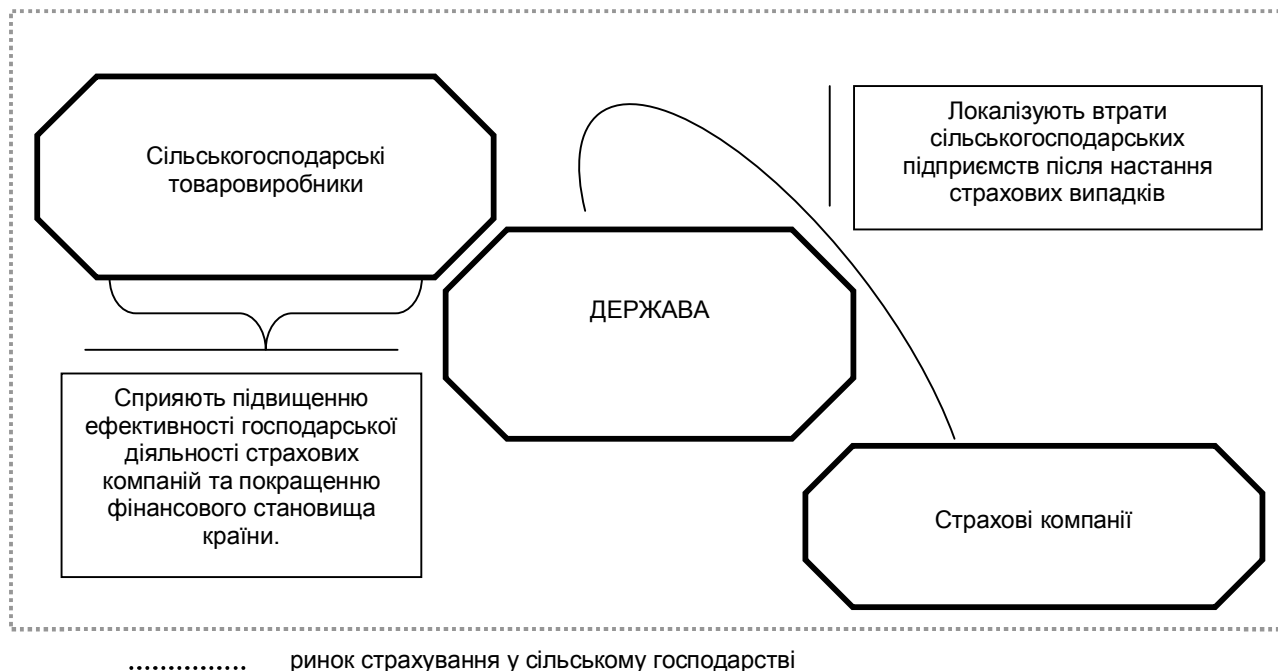

Рис. 3. Схема відносин за змішаної моделі страхування ризиків аграріїв*

*Джерело: розробка автора.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування ефективної системи страхування сільськогосподарських товаровиробників є поступовим процесом, котрий має бути органічно пов'язаний з середовищем у якому створюється.

Розглянуті вище моделі страхування сільськогосподарських ризиків відрізняються за своєю структурою, проте всіх їх поєднує спільна риса –

захист інтересів страхувальників – сільськогосподарських товаровиробників. Вони тісно пов'язані між собою та справляють безпосередній вплив на економічні, соціальні, політичні процеси, що відбуваються в межах окремих країн.

В ході подальших досліджень будуть з'ясовані особливості страхування сільськогосподарських товаровиробників у відповідних країнах, які представляють розглянуті вище моделі.

Список використаної літератури:

1. Соколова И. А. Реализация и защита имущественных интересов российских сельхозпроизводителей [Электронный ресурс]/ И. А. Соколова// Проблемы современной экономики. 2012. - № 1. - С. 348. - Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/realizatsiya-i-zaschita-imuschestvennyh-interesov-rossijskih-selhozproizvoditeley>
2. Обзор мирового рынка страхования и перестрахования сельскохозяйственных рисков [Электронный ресурс]/ Режим доступа: <http://www.agroinsurance.com/ru/practice/?pid=453>
3. Шолойко А. С. Адаптація зарубіжного досвіду страхування з державною підтримкою в аграрній сфері [Електронний ресурс]/ А. С. Шолойко. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_biol/Vkhnu_Ekon/2010_11/pdf/26.pdf

В статье рассмотрены особенности действующих моделей страхования сельскохозяйственных рисков в зарубежных странах и определены их основные преимущества и недостатки.

Ключевые слова: страхование, сельскохозяйственные риски, модели страхования.

The article deals with peculiarities of current models of agricultural risks insurance in foreign countries. Their advantages and disadvantages are identified.

Keywords: insurance, agricultural risks, insurance models.

Дата надходження до редакції: 16.09.2013 р.

Рецензент: д.е.н., професор Плаксієнко В.Я.

УДК 658.27

ВПЛИВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ

Л. В. Васюренко, аспірант Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка*

Науковий керівник – к.е.н., доцент Литвинов А.І.

У статті зроблена спроба аналізу структури реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами Харківської області з метою виявлення її раціональних параметрів з точки зору економічної ефективності використання основного капіталу і обґрунтування напрямків підвищення останньої за рахунок виявлених факторів.

Ключові слова. Спеціалізація, кластеризація, товарна продукція, сільськогосподарське виробництво, групування, основні фонди.

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкової конкуренції оптимізація виробничої структури сільськогосподарського підприємства має важливе значення для стабільного отримання ним економічної вигоди, також вона дозволяє виявити найбільш доцільні напрямки використання ресурсів та невикористані можливості збільшення обсягів надходження виручки. При цьому збільшення рівня товарності таких видів продукції, що мають більш високий рівень ефективності, в загальній структурі дозволить підприємству підвищувати рівень прибутковості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питанням оптимізації структури товарної продукції з метою підвищення економічної ефективності сільського господарства і підвищення у такий спосіб рівня конкурентоспроможності підприємства приділялась велика увага таким економістами як Андрійчук В.Г., Саблук П.Т., Онищенко О.М., іншими.

У відповідності до їх праць, основним показником спеціалізації господарства є структура його товарної продукції, тобто питома вага окремих видів сільськогосподарської продукції в загальній товарній масі. Для обґрунтованої спеціалізації також треба врахувати всі складові витрат, економічні та природні умови розміщення підприємства. Оптимальне поєднання галузей при цьому повинно забезпечити найбільш продуктивне використання засобів виробництва, прискорення їх оборотності, повне та рівномірне використання трудових ресурсів, високу ефективність виробництва та швидку окупність витрат.

Формування цілей статей. Метою даної статті є перевірка наявності зв'язку між спеціалі-

зацією сільськогосподарського підприємства та ефективністю використання основного капіталу, а також, в разі наявності такого зв'язку — обґрунтування раціональних параметрів спеціалізації, які сприятимуть підвищенню рівня економічної ефективності використання основного капіталу та сільськогосподарського підприємства в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільськогосподарське виробництво є прикладом складного процесу, що характеризується як доволі значною тривалістю (у порівнянні із виробничими процесами інших галузей), значною кількістю факторів, що здійснюють вплив та тим, що багато з них знаходяться поза сферою впливу людини. Внаслідок цього його аналіз є доволі складним і потребує використання методів та прийомів, що дозволяють, по-перше, аналізувати значні обсяги інформації та, по-друге, забезпечити високу достовірність одержаних результатів. Одним з таких методів є кластерний аналіз. Це багатовимірна статистична процедура, результатом проведення якої є поєднання багатьох об'єктів на основі сукупності їх характеристик в однорідні групи або кластери. Значна перевага аналізу такого типу у порівнянні, наприклад, із групуванням, полягає в тому, що перший дає можливість групування об'єктів із урахуванням всіх ознак одночасно, тобто це своєрідне групування, що здійснюється в багатовимірному просторі, де кожний з параметрів виступає особливим виміром. Одним із результатів кластерного аналізу є організація досліджуваних даних в наочні структури.

Для формування сукупності ознак, що характеризують досліджувані об'єкти з точки зору оде-